

Издази сваке седмице
на читавом табаку.

Претплата, огласи и до-
писи шаљу се уредниш-
ву „Гл. Народа у Н. Сад.“

ГЛАС НАРОДА

Цена је. листу:
на годину . . . . 4 фор
на по године . . . 2 „
на три месеца . 1 „
за Србију годишње 5 „

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ 5 НОВ. ОД СВАКЕ ВРСТЕ И 30 НОВЧ. ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ, ЦЕНЕ СУ ЗНАТНО НИЖЕ ЗА ОНЕ ОГЛАСЕ
КОЈИ ШТО ЧЕШЋЕ ИЛИ У ШТО ВЕЋЕМ ОБИМУ ИЗЛАЗЕ У ОВОМ ЛИСТУ.

СРПКИЊАМА СЕСТРАМА И МАТЕРАМА.

Ево је и љута зима на прагу. Нејачка деца већ се невиђају по сокаци. Затварају се у собу и облаче у топле аљинице. А шта ће мали сиротиње раје, који немају ни собе ни аљинице. Срце ми пуца у грудима кад погледим на своју нејаку дечицу и помислим на ону, којима умори бесни Турчин и оца и мајку а немају ни кућице ни аљинице.

Ја се борим и сама са оскудицом, али од своје дече одкинућу и одкинула сам, да помогнем тој несрећној сирочади. Та моја дечица ако им укинем топлије одело, добиће топлију собу, а ту је и топла нега материнска.

Зар нема више матери, да тако мисле! Нејдем много којекуда, гледим своју кућу, па и не знам шта се догађа у свету, али по нешто читам, те отуда, на жалост, дознајем, да Српкиње сестре и матере у српским варошима и селима у Бачкој и Банату слабо или нимало хају за патњу сиротиње раје. Зар је толико отврдло женско срце у овим крајевима?!

Немам пута, то се мушких тиче, а ја се својима обраћам, говорити браћи, којој сваки дан нефали цигаретла, чаша пива, прва кафа, халб сајтл, партија билијара, један префаранац, један сладолед и т. д. да једно само оставе и што на томе заштеде, да пошљу несрећним бегунцима српским, али шта да речем за сестре, које држе дојиљу, дадиљу, дворкињу, слушкињу, куварицу, фризерку шваљу и праљу, праве визите, променаде пикнић и фрише фире одборе, а не чујем да склопише одбор за скупљање прилога за пребеглу нејач херцеговачку и босанску. Сестре и матере, тако вам поноса српског, (ваљда га се неодричете), ако су вас српска прса одојила, крените се! А ви, којима Бог није дао, да вам се пресипа и ви, које својим прстима зарађујете себи кору леба, ви знате шта је зло сетите се оних, којима је горе. Богаташи из забаве чине добра, а вама је то дужност.

Мени не подноси, да прва започнем. Чије је првенство на селу, на беседама, на играњкама и на скуштинама, које се, кад су црквене славе и владичења, чак напред у певнице пуштају и столица им се подмеће да су више од свију, сада напред, будите више и у добротинству, отимајте се и за то првенство! Склоните одборе за помоћ пребеглима, то је допуштено, забуните се у том племенитом послу, па ће бити мање оговарања и протеранке а више добра и себи и своме.

Зар ми Српкиње да смо лошије од других. Ми, које бесмо досада узор сваке племенитости, сада треба да се угледамо на друге и камо среће да их достигнемо.

Чујте сестре и матере, шта родољубкиње Хрватске раде!

У јавном друштву једном, у банти у Хрватској, замоле млади људи отличну госпођицу једну, која врло лепо пева, да одпева једну песму. „Оћу, али ако положите 200 ф. у помоћ пребеглој нејачи.“ Кавалери поруменише, заиђеше по друштву, скупише 200 фор. а госпођица одпева дивно, одушевљено, песму једну. То је Хрватица, зар нема таке сестре Српкиње у овим крајевима?!

Одбору за скупљање прилога, донесе богата стара госпођа од 80 година своје венчано руво, све у злату и драгом камењу. „Шта ћемо с тим,“ запиташе одборници?— „Ја сам чинила и раном и новцем, али све је то мало, ово ми је најмилије и то дајем, толико ме боли патња несрећне раје, продајте или радите шта знате, ја чиним све што могу.“ То је Хрватица, зар нема таке матере Српкиње у овим крајевима?!

Богате сестре и матере, на кантару греха мериће се ваш дар, назите да грех не превагне, а и ти сиротиње, која хвала Богу, још просјак ниси, удели!

И уделиће, само заиђите, ви, којима није време лебац, заиђите од куће до куће, опи-

шите јад несрећне раје, сиротиња ће свој лебац дати.

Неуздате ли се у ваша малби невешта уста, поведите најбеднију сирочад из свога места са собом, голо, босо, гладно и боно, покажите руком на њих и реците, сто пута

је беднија сирочад рајина, и зар ће бити срца да се не смилује?

Матере и сестре! Крените се, тако вам српског имена, тако вам деце, браће и сестара ваших!

Једна српкиња, мати шесторо несастаране деце.

КАКО РАТУЈУ ХЕРЦЕГОВЦИ.

Многима је чудо што се по новинама јавља да је погинуло сто и толико Турака а тек неколико Херцеговаца, но и да неспомињемо да, кад би гинуло толико Херцеговаца колико и Турака, да оних првих већ досада не би ни било, навешћемо једно писмо једнога Чеха, чешкоме листу једном, из кога се даје увидити зашто Херцеговаца негине толико колико Турака. Писмо то гласи: „До јуче после подне нисам, Бога ми, знао шта ће то рећи ратовати по брду и врлети. Ми лежасмо прикривени по гудурама и провалијама, које су се успеле небу под облакена друму из Котора у Требиње. Јављено нам је, да ће туда проћи једна чета турска, која прати много ране, што но Херцеговци веле, тајина. Ми добисмо заповест, да томе на пут станемо. Брда над путањом, куда Турци морају проћи, страшно су испроваљивана. Милина и страх те подuzима кад погледаш на те горостасне пукотине, иза којих стојиш, као иза сазиданог шанца те лепо можеш да наслониш пушку па да је опалиш на злотвора, који испод тебе гмиже. Још ономад сам опазио да се моји другови нешто необично приправљају, а све у тишини, и без икакве команде. Гледах их де се по стењу веру, горе, доле, те једни мере, а други големо камење једно на друго наваљују, те га тако нагну, да га морају јаким конопцима да вежу да се доле несурва. Ја се по томе попе на врх брда, де затекох вођу Богдана Зимонића у великом послу. Дав тај, јер тако изгледа јуначки вођа, баш је замицао конопац око једног грдног камена а ја га запита:

„Побратиме на што је то?“

„На пронаст проклетој Турадији.“

„Дакле ово ће се камење пустити на Турке.“

„И смлавити их,“ додаде Зимонић.

Ја се стресох од тих речи, а Богдан, погоди шта сам помислио, те ме удари руком по рамену и рече:

„Ми се боримо против силе, која, кад нас ухвати, на колац нас натиче, која наше жене срамоти, која нашу децу баца у ватру наших колиба. Требали према такоме злотвору имати милости.“

Ми се по томе спустисмо у једну јазбину, де се наша резерва прикрила. У крају у јазбини приметих де је на једноме месту више огртача набацано из под којих се чуло тихо стењање.

„Шта је то,“ запитах војводу.

„То је сто турско јунаштво“

Ја подигох огртач, али и сам ми из руку паде, када приметих голу женску главу.

„То су, одговори ми потмулим гласом Зимонић а очи му ватром плануше, то су три хришћанске девојке, које су ухватили Турци јутрос, кад су теледа пребегну преко, па их осрамотили и голе наге свукли и било би их то зверје поклато, да ненаиђосмо ми и спасосмо их. Ми смо се сви заклели ову срамоту наших сестара грдно осветити и ми ћемо одржати заклетву.“

У тај мах пуче прва пушка, па друга, па трећа. Од доле ударише плотуном на нас. „Ево их“ викну пун радости Зимонић, „на посао брате!“ Како да опишем тај приказ што се по том деси. Страшан урлик диже се из брда, сто пута се глас одбија по брдама и јаругама, те страхота још већа бива.

„Узми бимбашу на нишан!“

Онда се и ја разабра, скиде своју острагушу с леђа наслони је на камен и напери на турску чету.

Баш у тај мах паде један турски официр с коња. То је јачачко бимбаша. Одапех и ја Пуцањ из моје пушке помеша се са осталим. Видех де официр, на кога сам нишанио, задрма се и паде. Сада ме ватра обузе као оно у врућици. Брзо напуних пушку, у минуту пуко сам више од десет пута и то ми се споро чињаше. И Турци пуцаше на нас. Једна ми кугла скиде капу с главе, а баш уза ме бори се смрћу друг мој, чија ме крв обли. Смрт тога јунака, млада зелена Пригорца, учини, те сам тако разбеснио се да се не да рећи. Двадесет сам пута морао у минуту пући. Ту уједаред прасну нешто јаче и страшније него кад гром пуцне. Прва стена спуштена је доле. Дивљи урлик помешан са јауком чу се са путање, али ипак пуцњава не престаде. У то прасну по други, па и то трећи пут, а за тим клигну војвода: „Доле, за анцаре.“

Ја не знам како сам се сипао доле, знам само то да сам и ја анцар истргао, и да сам доле с њиме по људма и оружју секо. Сав сам био крвав од пете до главе. Удари ме неко по глави. Поред мене је стајао Зимонић. Он ми реће:

„Ја сам, брате, задржао нешто кундак, који је теби намењен, али опет те је добро доватио. Сам нам је Бог помогао. Задали смо 40 мазги и 60 коња сраном. Турци у Требињу неће своју браћу угледати а орловиће се ноћас наблаговати.“

КАКО СТОЈИМО СА ФОНДОМ ШКОЛСКОГА ЛИСТА?

Ово преважно питање и само нам се намеће да о њему коју просборимо. А и како да не, кад ево већ 16. година прође, од како је основ „фонду“ школ. листа ударен, па тешко да когод данас о њему што више зна него што је пре 16 год. знао. Рукујући одбор ћути. Учитељство се не креће. Прешло је у забрав. Време је дакле крајње да се једном запитамо: Како стојимо са „школ. фондом“?

Кад другчије није, ми ћемо се за сад сами послужити са податцима, које смо прикупити могли, и покушаћемо, да стање „фонда“ школ. листа бар површно изведемо и на јавност изнесемо, пак ако се оригинал и не буде потпуно сударао с нашим исказом, то ништа не чини, велика разлика не може бити, а ми ћемо се лепо захвалити ономе брату, који нам што скорије аутентичан рачун прикаже.

Да видимо дакле како стојимо данас са фондом школ. листа. Ево како:

1. У почетку 1865 год. главница фонда школ. листа износила је	2925 ф. 89
2. У течају 1865 год. ушло је у касу фонда	38 ф. —
3. Камата до године 1865	108 ф. 9
4. У течају 1866 год. ушло је као нов прилог у касу	200 ф. —
	Свега 3271 ф. 98
5. На издавање разних књига издато је пре 1865 године без интереса	996 ф. 37
Притиче у каси фонда	2275 ф. 61
6. Овоме фонду припада још:	
а. од оних 996 ф. 37 што је на штампање књига издато а још у касу невраћено	604 ф. 37
б. Зајам бившем уредништву школ. листа у Будиму	100 ф. —
7. Интерес на капитал од 2275 ф. 61 од 1866 год. по 6% на сто износи	1239 ф. 30
	Свега 4209 ф. 28

Шта ће човек да помисли кад види, да толики новац бан бадава лежи и никакве користи не приноси. На што је unravo одређен тај новац? Дал' да севе-

читом каматом у мртви капитал ствара, или, да камату у умни — живи капитал претвара?

Дужност нам налаже да ово питање ставимо на оне, којих се посредно ова ствар тиче. Данас, кад се цео свет својим просветним напретком хваста ми сами себи везасмо руке и гледасмо у менице и разне папире неколико хиљада форината!

Кад се оно год. 1859 школ. лист у „танке ните“ ушло, беше реч: само 500 ф. фонда, и излазак листа осигуран је. А сад, кад је фонд осмином већи, не може се лист издавати. За што? ваљда што немамо потребе на њ? Није зато, него што треба хиљадама екземплара „литургија“ и „цркв. певанија“ издавати. Ми не би имали ништа против, кад би се из тога фонда нека извесна свота и на издавање „стручних учит. књига“ употребила, али нека нам се не замери што свечано протестујемо против тога, што се новац на издавање таквих књига употребљује, из којих се уложени капитал никад извадити неће. Свака пара, која се од капитала ма на коју цел узела, мора се капиталу повратити, па било то продајом издатих књига било то штетом самога издавача. Управљачи тога фонда не смеју с ума сметути да је тај новац само на ту цел уложен, да се излажење школ. листа осигура.

Ми ово страни срп. учитељи — на жалост — немамо свога „школ. листа.“ Чим који провири на бели свет, већ му је у напред отпевано „вечнаја памјат.“ Ово опсадно стање не може више постојати. Учитељи морају доћи до свога листа и то помоћу фонда за ту сврху основаног.

Од високог шк. савета исчекујемо да ће као врхов. школско надзорништво што пре потражити рачуна од управе, и да ће уједно за тим бити, да се годишњи интерес за издавање „самосталног“ уч. листа од дотичне управе издаје.

За сад оволико а првом приликом вратићемо се још једаред на то питање.
Сента 19. септ. 1875. —ш—ј—

ИСКРЕНА РЕЧ, РОДИТЕЉИМА НАШЕ ШКОЛСКЕ МЛАДЕЖИ.

За неколико дана, па ће се у свима народним школама предавања одпочети, стога ја по светој учитељској дужности, родитељима топло на срце ово стављам. Мили родитељи! За најважније начело стављам: вам пред очи ово: да није најпоглавитија дужност дечици својој, коју вам је бог покљонио за телесну рану и одећу старати се; него да је главна дужност своју милу дечицу оберучке прихватити, својски се о њима за душевну храну постарати. Дакле у чему се та родитељска дужност састоји? у том да своју дечицу за руке у храм просвете драговољно доведе,

т. ј. у школу, где ће они трудом учитеља и васпитатеља као трудољубиве челе знања себи сабирати; ваша је дужност мило детенце као најдрагоценије благо као зеницу ока привести ономе мужу, који ће вам по високом позиву своје исто ваше детенце по свршеним наукама, са облагорођеном душом са оплемењеним срцем и отвореним очима опет натраг у наручија родитељска као научено и васпитано с благодарношћу повратити.

Да дужности родитељске и учитељске у тесној свези стоје, тако чврсто, нико опоречи не може; родитељ

ваља да у том преважном предузећу заједнички ради у корист наше миле школске младежи, да их одгаја као прави родитељ, да их приводи путањи, која води истини и правди, те да на основу тих врлина постану добра деца, касније добри оцеви и матере, с којима би се наш мили народ у потпуном смислу дичити и поносити могао. Учитељ као вртар прима детенце подобно необлагорођеној воћци, прима да га облагороди, како би касније од њега родитељ благородног плода добити могао. А то је да родитељу у старе и неизмogle године буде значајна потпора старости његове и разведри му дане живота његовога.

С тога мили родитељу добро промисли о светој твојој задаћи, постарај се да детенце још од колевке до данас невино школу походи, постарај се да га право родитељски васпиташ, немој се тврдо држати оних изрека: „нека се само научи богу молити пак је за њега доста“ него настој да се дете у стварним и основним наукама изучи. Настој право родитељски по својој светој дужности, пак ћете мимоћи новчана казна коју нерадо дајеш за немарно похађање свога детенцета; избаци из своје главе то: да ти буде дете кравар, волар, овчар и т. д. годишња за 5 фор, што их преко године плаћаш за одсуство свога детета, него се побрини и постарај да књигу научи, да позна природу и шта је у њој, па нека је и пастир, јер је и њему потребна наука као и осталим члановима. Избаци из главе то: ако је полазио школска предавања 2—3 године да од њега свестрана изражања тражиш, како би поп или грк био, него нека ти мили родитељу на дику служи, што си извршио најсветију дужност своју. Посматрај мили родитељу како се остали европејски народи изражавају, како за науком теже, да своју отаџбину срећном учине; гледај дакле у сунце а не у таму. Могу ти казати то да је наука слободна свакоме, само ко је учити жели, никоме није украћена, па зато настој на томе да и твоје дете у храм просвете ступи, да и оно постане ваљаним чланом нашег милог народа, јер је и њему бог мудрости и памети довољно дао, као и осталом човечанском створу; дао му је да у њој напредује. Избаци мили родитељу из главе то: да твоје дете нема талента (дара) као господска, нема ту разлике, само ваља дете на то определити, о њему се

родитељски старати, пак ће онда све са собом донети тако да ћеш од њега касније радост доживети. Истина да не могу сва наша деца попом, учитељем, адвокатом и судцем постати, али ипак неће му ништа шкодити ако и економом постане, још је у томе најбоље учинио, ако је желео, истим постати, у толико више што је независан, што се не мора и од најмањег ветрића колебати, само ако буде својим иметком добро управљао.

Врло грешниш мили родитељу, ако то за свето држиш, да ти само син постане попа, учитељ, адвокат или судца, него ти учини своје по дужности својој а време што донесе. Избаци из своје главе то: „каква је полза овоме или ономе што је толике школе изучио, пак од њега нема ништа?“ Он ће свагда пре успети у своје предузећу нежели онај који нигда школе ни видео није. Темељно се промисли и добро упитај себе ко је брзојаве, пароброде, жељезнице и остале творнице измислио. Нико други него онај, који је више година прашину у школи гутао, више ноћи код читања књига провео, онај, који тежи за тим, да се отаџбина у таквим предметима успореди са осталим државама.

Најлакше је послати дете са стоком у поље да је чува, то су најлакше ствари, али, ваља за тим да тежимо, да се унапреди већа и већа знаност у нашем народу, а иста се само онда обилато код нас развити може, ако ви мили родитељи вашу дечицу приљезно у школу сладићете, ако им оно чинилићете што сам природни закон од сваког родитеља захтева ако ту свету вашу дужност вршилићете, онда свака одговорност од вас отпада.

Ако ви будете вашу милу дечицу приљезно у школу слади, онда у потпуном праву имате од учитеља рачун искати, куда је дете од вас послано у школу и златно време пропустило; и онда после тога остаје сва одговорност на учитељу који је своју свету задаћу занемарио.

Поново вам стављам на срце свети аманет мили родитељи, да своју дечицу у школу шаљете, јер ми једини спас од исте очекивати можемо. Тврдо се држите оне значајне изреке, која вели: „Знање је светлост, знање је моћ, учимо браћо дан и ноћ!“

Слангамен.

Мојсије Бизумић
народни учитељ.

ДОПИСИ „ГЛАСУ НАРОДА.“

Нови-Сад. 19. авг. Херцеговина листом устала на оружје; Босна се подигла на свог душмана; Стара Србија је на прагу устанка; У Бугарскуј већ три чете враћају жао за срамоту крвнимачима; Арбанашка подмукло прети; Црна гора тек што није у ратзагазила; а ваљда ће и Србија „Пијемонт“ српски!

И латише се оружја браћа наша са одлуком тврдом, да ће пре славно погинути у боју крвавом, но из руке пушку оставити. И бореше се трезвено и храбро, и Јевропа друге мисли о њима мисли, а Инглези прежалише грдно благо, што им у Турској лежи; леденој се Русији откравила смрзнута крвца брватинска . . . . .

А наша браћа како који може; један пође на крваво разбојиште да дели ратне страхоте с братом својим, па му нуди крв своју, нуди му живот свој; један од уста својих откида па шаље брагу патнику, шаље му да завије љуте ране, да придржи душу још мало, док се васцело српство не ослободи; један нева патријотске песме па разгрева жар јуначки у прима љутих ратника; један олбор склапа за потпомагање јадника патника, што рођену земљу остављају „јер је крвца из земље проврела“ — сваки чини како који може!

Изгледа, да је сваки жив упрочи у Херцеговину и Босну, па на скупштини. Али љуто се вара ко тако мисли. Богаташи

вевају по кафанама, трговци гледају профит, радници уздишу под тешким теретом. А ми? А раденице?

Та зар је нама до политизирања? Од силна посла не може се ни мислити на то. Женскиње ако може на дан да заслужи и 50 новч. — онда још мисли да јој је труд добро награђен, а овамо од ране зоре води иглу па до мркла мрака! Да хармоније у друштву, да правде на свету!

Женска раденица је — најгори пролетар. У данашњем друштву стоји она горе, тригут горе од фабричког раденика! Шта више и здравље губи. Од непрестаног седења мора добити болест, очи јој се морају искварити, прса је морају болети — ту нема оне, која ће то здрава издржати. Труд огroman, наплата — никаква!

„Нобл-госпође“ у каруцима се возе — јадна раденица се не миче никуд; „нобл-госпође“ част праве, једно јело друго сусутиже — јадне раденице леба немају; „нобл-госпође“ да се мало „расеју“ играју се „фрише-вире“, одлазе на балове, села, забаве — јадној раденици игла је забава. Да горка ли је то забава!

Па бар да добије ону плату, по коју је посао примила. Ал ту је тек мука и невоља. „Милостива госпођа снава“ вели слушкиња. „Милостива госпођа има „визита“ вели лакај. Милостива госпођа отишла је у петњу“ вели слуга. Зар да те сад не заболи срце — кад знаш сигурно, да је код куће, да би те могла примити? А кад већ пет или шест дана обијеш врата „милостиве госпође“ добијаш преко куварице половину у плате. Није л' то ужас и срамота?

И тако, сад сам тек дошла на оно, зашто сам управо и писала све ово, а то је да причам шта се десило са мном и са „једном милостивом госпођом“:

Та „милостива“ госпођа „смилова“ се на ме, па ми даде „крпе и дрвџке“ као „богаташки“ поклон! Морала сам примити, јер тешко мени да нисам примила. А за све то не би Чивутин ни 50 новч. дао! Е, ал „милостива“ госпођа држи да је сад већ „милостивија“ па да ће кад год бити и најмилостивија!

Било то па и прошло. После три до четир месеца даде та

„нобл-госпођа“ мени неки посао да јој израдим и обећа ми „приличну“ плату. Ал' бома радила сам „прилично времена“ пуних петнајест дана! Једном поручи она опет по мене, па ми обећа једну хаљину, (та како нисам од радости на земљу пала?) ако посао лепо израдим. Елем, ја свршим посао, па пошљем по мојој малој сестри. (Како би се ја смела усудити да помислим да и „милостива“ госпођа зна „милостиво-чивутски занат?“) посао она прими (шардон: украде, отме!) па поручи: ако хоћу хаљину, да јој пошљем 3 ф. (а ни сама хаљина не кошта толико.) Ја се пренеразим од чуда!!! А камо новци?! Камо плата од петнајест дана?! Камо хаљина? Задржала их је „богата милостива“ госпођа, хоће мало да се игра „фрише-вире“ са новцима сироте раденице. Такве су „нобл-госпође“ — оне нам крв на памук сисају! Или јој ваљда не израдик по вољи? Та кад год јој однесох какав посао, увек ме је хвалила. Не, није то! Њој је новац бог (а тако све те „милостиве“ госпође држе) а бог је свемогући (веле попови и фратри) е па ко има новаца тај је свемогући. Да чудне конеквенције — да истините конеквенције!

Па како би се могло доскочити томе злу? Како да се предупреди све већа и већа опасност? Та баш због тога има овде пуно проституткиња! „Слободумни“ либералци одговорили би ми да се плата за два, за три процента повиси, а господабуржоазлије и бирократе да се још за више смањи! И тако изгледа као да овој муди изласка нема, као да све пропасти морамо!

Ал иде време. Ново време носи нове идеје, нова начела. Стагнација у нашем времену већ је назад; назад је срам и поруга. Шат нова начела томе доскоче. Та ми морамо радо поздравити социјализам, ми смо пролетари! Морамо га поздравити као звезду нове перижде, перижде општег благодња и образовања, перижде „слободе, једнакости и братства“!

(Допис овај примамо у лист, према имену листа, без измене, а о ономе шта је пролетар, буржоа, бирократа и т. д. говорићемо други пут, када по времену и простору листа се дадо буде, јер са белешкама малим не би се дало о томе казати колико треба. У.)

Једна раденица.

ПОДЛИСТАК.

С Е О С К И Н А Т А Р О Ш

(Наставак.)

Две недеље после тога, ма да је радни дан био, беше затворена крчма арендаторова. Људи који пролажаху туда и видеше крчму затворену помишљаху свашта и непотраја дуго и по селу пуче глас да је умро арендатор. И то се дало веровати, јер глас тај даље казиваше и то, да се ракија упалила у њему. Случајно је у селу умро један сиромачовек. Најмање звоно огласило га је и то још већма утврди глас, да је умро грк, ципија, јер арендатор, беше и грк, то јест трговац, и још више беше него грк, он беше влах. Већ су се почели скупљати просјаци око куће. За живота нису смели ни близу, а сада се надаху, даће син бар у покој душе оцу уделити им чашицу ракије. Но они на капију, а син процера се на њих: на поље битанге.

— О битанцио ти се отац овако по паклу и ни-кад раја не угледао!

Око по дне већ дознало се, да се код арендатора за бал спремају. Побунио је све село. Из оног сокака носи Ђилим за намештај у соби, из оног црепњу да

пече тесто, из оног опет гвоздењак за папригаш. У дућану је продавао таџире, и ножеве, али и учитељ и пона и кнез сви морадеше своје посуђе послати. За намештај собе, де ће бал бити треба слика и огледала. Огледала се два три нашла, али великих слика, кад нема код попе и учитеља, у кога ће бити. Ови додуше имају. Има у попе дивно распетије христово, а у учитеља свети Сава управо толики колико и распетије. Лепо би стојало да се мете једна у прочеље а једна у зачеље, али, рече нотарош, то није за бал, де се пева и игра ту и смрт да стоји — у бирцузу свеци; но учитељ примети, да бал овај није баш тако прави бал, ово је и форма беседе или села, ту школска деца суделују па де она могу бити ту треба и школски патрон да је, или управо школска деца и немогу никуд без школског патрона, јер он ако није овако у слици с њима он је у духу с њима, па то је опет све једно.

— А Мисирци стари навек су певали частили се кад ко умре и при частима држали мртвачке лубање,

и то је паметно јер то је што Латини кажу: memento mori. сети се да ћеш умрети, па буди весео све да пуца, или управо што ја држим, тим су хтели Мисирци рећи, да не треба прекардашити ни у жалости ни у весељу, јер ту је онда смрт. Распетије је дакле опомена за нас, ма да ће биртану на штету бити, али можда ће превагнути оно: једанпут се живи, па нећеш моћи навући, додаде нотарош, обрнувши се арендаторовом сину, те ко ће боље него ти, хасне ће бити толико да ћеш с њоме моћи сватове оправити, а лених и богатих ће госпођица бити, које ће кад виде како је твој бал фини и како то није истина што свет говори о теби и саме ти пружити руку.

— Право, ваљда ће се онда и теби која допасти, те ћемо заједно правити сватове, о једном трошку (разуме се да је мислио о натарошевом) и онако ти немаш никога ко би ти домаћин био па ће мој отац за боњу свекар бити.

— До душе честит домаћин, ваљан свекар! помислио је опет нотарош а одговорио је: но, но, како било с мојом женидбом, него ја ћу ти бити кум.

Нотарош је по договору с кнезом позвао и солгабирову на бал казао му је какав ће хец бити, и овај је рекао, да ће ради тога доћи, ма да је друго нешто било, и дошао је са госпођом и рањеницом својом.

Које на ларму, које на чудо, дошло је више одличних гостију. Ту је богати грк из оближњег села са својом лепом ћерком, коју би син арендаторов узео али несме да се усуди, да је запроси. Ту је гошћа попина, која има деду, који лађе тера, ту гошћа учитељева, која, ако и нема богатог деду, богата је намећу сама, ту кабаничарова на гласу ћерка са матером из вашаришта Т. па камо још попина ћерка, све су то прилике да арендаторовом сину бучи глава, кад пред њих стане.

И нотарош је добио госте. Нека стара госна са ванредно лепим женскињем, које је могло премашити двадесет година али је тим импозантније, што је озбиљније и тишије, дошли су из вароши — на бал.

Стару госпу чуло се, да нови нотарош зове мајком, а оном лепом женскињу говорио је: ти, али другог имена никад. Кад је престављао своје госте рекао им је: Ово је моја мајка а ово је мајкина ћерка из вароши — и кад он даље није хтео казати, нису други имали пута ни даље га питати.

Али баш то што се бал нобл звао, и што су тако одлични гости са стране дошли, није осим попе нотароша и учитеља нико на бал дошао, и како је било на балу дванајст тамбураша, један гајдаш и један у фрулу, то је више било свираца него играча.

Нотарош је свима гостима разјаснио од куд је то и позвао их је, да се не женирају него да се проведу као да су у својој кући, као да је то кућевни пикник а не нобл бал у селу. — Гости су разумели штац нотарошев и нису се срдили. Једно је незгодно било што је доста девојака а мало момака било: арендаторов син, његов брат од тетке — да збиља била је на балу и арендаторова нећака — нису могли сваку

игру играти, јер на нобл балу, морала је и послуга нобл бити. Арендаторов син пребацио је дакле пешкир преко рамена и тако је дочекивао госте, но кад је видео да је више свираца него гостију, он је бацио пешкир, свукао црни капут и послуживао, као обично у бирцузу, што послужује. Вадава му је нотарош говорио, да је ово баш како треба.

— Сад ћеш, имати времена, да се совом или с оном, већ која ти се допадне, подуже разговориш, а да је навала, гуд би онда, како ме ниси послушао и из варошилагане келнере с белом краватом на врату довео.

— То би ми још фалило сада, да су ту и келнери, да и за њих плаћам. Мало ћу штете имати, одговори чисто кроз плач арендаторов син.

Гости а нарочито мушки нису се на то освртали него су се добро навечерали и поднапили, а и женске? Хат у сватови, ма да је како мршав, кад осети, ију, ју, и праску и пуцњаву и ма да није ни сит ни напиток он побесни, па га не можеш држати. Женске непију, али у напитом друштву и оне се разметну и раскашаше, њих опије добра воља друштва.

Но колико су жене расположене биле, девојке још већма. Сала с музиком не беше толико игралиште, колико смејалиште. Чим се нотарош са арендаторовим сином појавио госпођице су прснуле у смеј, који већ толико маха отео беше да кад је нотарош најозбиљније представљао којој госпођици арендаторова сина, ова је мећала мараму на уста и место да одговори: драго ми је, замрмља нешто и да не би прснула у смеј закашље се и сагне се, а нотарош је моли за опроштење, што јој смеј још већма натерује. Збиља и претварање, кад се ко засмеје једаред, најсмешније му долазе.

Ту се видело, колико је утекла наука над новцем.

Нотарош беше јунак тога вечера. Играо је са свима госпођицама редом, но највише са гошћом из вароши — Кад је било да играчице бирају све су га госпођице редом звале, но највише солгабировљева рањеница. Нотарош је није ни једаред одбио, не само што није у реду него што је солгабировљева поћерка, а солгабиров ће и сутра требати. Ваљало је преко ћерке задобити оца. С најслабије стране отима се град. Госпама, које немају деце, донашћеш се, ако им куче или маче милујеш.

Нотарош међутим није заборављао ни на друштво, које у другој соби пије. Он је сваки астал обинао, а било их је два, попио чапу вина и пошалио се с друштвом. Столова у почетку беше пет шест од којих су четир доцније изнешена и на сваком столу беше једовник пола српски а пола немачки. Арендаторов син надао се и гостима страног језика. Господин капетан у миру Лануша, јамачно би дошао, али наручио је оперигукер за нобл бал, а овај му није дошао а и зец с којим је обећао солгабирову да ће га првом приликом частити, трчи по пољу и смеје се ражњу Ланушаним.

Но солгабилов му је приметио, да је могао доћи и донети од фата дурбин којим мери земљу, на тај би се тек дало лепо кокетирати.

Кад су изнашли четир излишна стола зграби натарош један јеловник да види којим правописом пише арендаторов син, да ли јоту или „иже со слитноју“ и како ђаконије немецки крсти. Баш кад је натарош загледао у јеловник повиче га неко из друштва а он стрпа у џеп јеловник.

Око поноћи примети натарош, да је арендаторов син скидао јеловник с астала и опет мало час на астал метуо. Ови други беху чистији и натарош је држао, да чисмени! арендаторов син мења јеловнике као ташире, но после уверио се, да се преварио у мислима. Натарош је прорачунао по јеловнику шта је потрошио и повио и позове арендаторова сина да види је ли и на балу, кад се одмах не плаћа, креду дупла.

— Келнер пален, повиче натарош.

— Арендаторов син дође и набрусито га запита: шта ћеш?

— Око натароша стајале су у тај мах две три госпођице.

— Бефелен хер нотер требао си да кажеш, то је резон; кад си келнер.

— Али ја нисам келнер.

— Да, јест, ти си газда.

Госпођице, да поново непрсну у смеј уклонише се брзо, и стадоше даље да ипак чују продужење.

— Дакле дај рачун!

Арендаторов син неослања се као келнер на госта, па да те запита шта сте имали, него је бележио шта коме да, као кочијашу што бележи вичмар у Темеринском собаку у вароши, и он каза: толико и толико.

Рачун се није с натарошевим слагао и натарош му то примети и запита га рачунаш ли ти то по јеловнику? На правом нобл балу не би то натарош тражио, ма да је трострука креду, али је овде волео кир Јањиног сина ухватити.

— Рачунам одговори арендаторов син. Натарош извади из џепа јеловник и запита га.

— Је ли то твоја рука?

— Јесте.

— Дакле адирај!

Арендаторов син нађе толико исто, као и натарош што је нашао, почеша се по глави: то је чудо, но брзо се сети и рече:

— Дед, дед, да видим тај јеловник, то је први, па запита натароша; Шта си ти имао до поноћи?

— То и то.

(Наставиће се.)

ПРОГРАМ НЕЗАВИСНОГ УЧИТЕЉСКОГ ЛИСТА „НОВЕ ШКОЛЕ“

Данашње прилике по школу и учитељство су врло озбиљне. Сада нам је нег икала нужије, да дођемо до свога независног и самосталног листа. Осећајући ту потребу, ступио сам претходно у договор с пријатељима из свију крајева наших, који мисао о покретању оваког листа прихватили и сваку помоћ за одржање његово обећаше. А друго, и сам учитељски збор у Панчеву приватио је у својој конференцији једнодушно ову мисао па и сам следећи програм једногласно је освојио. Тиме дакле обрабрен, ево ме где излазим на јавност са истим програмом, рачунајући чврсто на већ обећану помоћ, а и на одзив остале браће, којима је стало до одржања свог независног органа.

С покретањем „Нове школе“ идем на то, да она постане гласило целог учитељства нашег; да буде јасан израз свију жеља и потреба наших; да буде покретач снага наших у корист даље образовања, лепшег угледа и положаја учитељског у друштву. Али лист, који независност на челу носи, мора и свој самосталан правац да има. А тај правац своди се у овоме: Енергична борба за све оно, што год је у стању интерес школе, учитељства, па и самог народа да рашири и ујамчи. Напротив безусловна и отворена опозиција против свега, што год је управљено, да тај заједнички интерес ослаби или уништи. Учитељство је у стању само тим одлучним путем до јасног појма о себи и своме позиву да дође. Зато ће се лист тога правца строго и држати. А главне тачке, које ће он свагда у виду да има, ове су:

1. Свако туторство претпоставља малолетност, а у свакој малолетности оличено је зависно и несамостално располагање са собом и снагама својим. Школа пак, која се под утицајем буди-каког туторства развија, мора много више да служи интересу других, над њом господарских кругова, него ли свом властитом добру и напретку. Зато ће „Нова школа“ свима могућим — а у образованом свету дозвољеним средствима да се истиче за победу независне, слободне и од свију страних утицаја сачуване школе.

2. Поцепаност и растројство нису у стању ни једно тело успешним резултатом да крунишу. На против чврста заједница, утврђена на начелу опште организације, најснажнији је заштитник у борби за очување себе и за унапређење својих сила за рад општег напретка. По томе: остварање организације целог учитељства на темељу заједничког споразумљења, а снагом опште-усвојеног начела, сматра ће овај лист за највишу дужност своју.

3. Учитељство, као покретач умног препорођаја у народу, мора да прати, да се упознаје и да усваја начела оне науке, која му пружа најглавније средство за савесно вршење своје задаће. А то је наука васпитања и обучавања. По томе: неговање напредне педагогије, која је моћна, да изглади жалосни несклад данашњег друштва — и неговање методике, којом се ум омладине јасним и одређеним појмовима богати, спадаће у прву задаћу „Нове школе“.

4. Круна данашњег доба, то је развитак нових, стварних наука. Сила, која је најмоћнију тиранију укротила и најдирње незнање савладала, то је сила данас напредујућих наука. Школа мора да спрема човека за будућност. А будућност се огледа у победи стварних наука. Учитељство пак, као преставник те нове будућности, мора дело васпитања по начелима исте науке да управља. Само је тако кадра данашња омладина весело у наступајућу будућност да погледа. Зато ће овај лист сву своју снагу употребити на то, да учитељство упознаје са главним резултатима, који су на пољу напредне и стварне науке учињени.

5. Правац и напредак школства зависи од онога степена, на коме се развитак породице, друштва и државе налази. Промена друштвене или државне системе снажно утицали и на промену самог школства. Учитељство пак, које мора да рачуна са свима чињеницама, што на развитак школе утичу, дужно је, да и са те стране све догађаје прати, који су заиста пресудујући по опстанак напредне школе. Зато ће овај лист

у zgodним приликама да истражује оне услове у породици, цркви, држави и у опште у друштву, који би најбоље одговарали цела слободне народне школе.

Поред тога доносиће „Нова школа“ и свој суд о свима књигама и у опште списима, који буду школи, учитељству и народу намењени.

Код нашег учитељства имаде много разних назора о појединим питањима, који се самог учитељства и школе тичу. Прва је дакле потреба, да се сви договорно о тим питањима споразумемо, да се сви у једном начелу сложимо. Тек онда може да наступи озбиљан рад за школу и учитеље и тек онда може учитељство да покрене свој властити лист, коме ће оно и правац и уредника да одређује. Али пре тога свакако нам је нужно, да изнађемо пут, којим ћемо моћи до тог општег споразума доћи. Јавност је томе најзгоднији начин. А да можемо један назор своје о разним питањима јавно саопштити, за то је покретање и одржање једног листа најбоље сретство, који ће чисто учитељске и школске интересе да заступа. А ту цел ће овај лист и да има пред очима.

Дође ли пак наше учитељство једном до своје целокупне организације и жељаног споразума, ја ћу радо овај лист целом учитељству да уступим, било да га оно само и на даље задржи или да други на његово место покрене.

Као додаток „Новој школи“ излазиће уз сваки трећи број и један лист за децу под насловом: „Дечији пријатељ“. На овај лист моћи ће се и засебно преправити, а доносиће забавне поуке из историје, земљописа, природних наука — укратко, он ће попуњавати код деце она знања, која се у школи предају.

„Нова школа“ излазиће: 10., 20. и последњег сваког месеца, а 1. број изаћиће 10. Октобра т. г. Цена заједно с додатком је:

За Аустро-Угарску: годишње 4 ф. полгодишње 2, на три месеца 1 „Дечији пријатељ“ засебно стаје: — За Србију: годишње 12 динара годишње 6, на три месеца 3 — За Аустро-Угарску: годишње 60 новч. годишње 30 — За Србију: годишње 2 динара годишње 1.

Да би лист на време изаћи могао, нека се сваки са претплатом пожури.

Ми смо већ више пута искусили, како се наши учитељски листови с наетом издржавају. Зато, да би томе у нечем докочили, а и једну празнину у књижевности нашој попунили, одважио сам се, да и дечији лист као додаток „Новој школи“ издајем. Нека се дакле сваки брат учитељ око распрострањања тог дечијег листа пријатељски заузме код својих ученика и грађанства. Јер љовац, што се студа добије, употребиће се искључиво на издржавање и потпору „Нове школе“, да би тако и ми једанпут до сталног и дуготрајног листа дошли. А тиме ће сваки брат учитељ најбоље послужити и самој деци, а и одржању овог учитељског листа.

Учитељство, које има снаге, да је уложи у овако одлучан рад; које осећа, да му је дужност и позив латити се озбиљног дела за опште своје унапређење, таково је учитељство најчвршћа узданица будућности народне. Таком дакле учитељству се и управља овај програм с позивом: „Попозите да се помогнемо!“

Земун, 12. септембар 1875.

Мита Нешковић,
учитељ.

И Ш С Т А Б.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

О томе шта се у последње време у Херцеговини догодило имамо ово да прибележимо: 12. о. м. војвода Бачевић отео је код Глуве Смољве 35 коња тајина. Тајин је рана, што у нашој војсци кажу провијант. Том приликом погинуло је 4 Тучина, усташа ни један. Истога дана ударе Турци на чету Миће Љуби-братића, који чува пут од Требиња. Турци узмакоше и оставише 20 које мртвих које рањених. Од усташа рањена су четворица и од ових један на смрт. Турци немају ране те морају да се бију. 13. о. м. Глигор Милићевић Ђомбета и Мишковић заналише Жегуљу између Љубиња и Стоца, даље село Влајковиће и Зубовиће. Тај дан јављено је у Дубровник да усташа недаду турским паробродима да на Клеку избацују војску.

Из Босне имамо да јасимо о овим сукобима. Код Приједора у Козари Турци су 12. о. м. умлево потучени. Усташа су били ушанчени. Турака по њиховом самом причању пало је 200 мртвих, за усташе се незна колико. Редовна војска турска из Костајнице отишла је посебним жељезничким влаком сва у Приједор. О истом боју јављају да је био уздуж Уне од Срба до Дугопоља. 700 турских коњаника и близу 1000 пешака навалише на 400 усташа. Турци буду убијени и побеђени, оставише 146 мртвих и више рањених на бојишту. Бој је трајао од 2 сазата по подне до ноћи. Усташа погубише 2 а 4 рањена.

— Са онога краја Босне где је напослетку букнуо устанак тамо према Книну јављају да су у Оредцима усташа убили 90 Турака, ранили их много више и да су заробили сто глава марве. Од усташа погинуло је 3 а рањено два.

Важна је новина, да је у Херцеговини устао кадилук Љубушки. Љубушка је с ове стране Неретве на спрам горње Далмације, управо на граници где је први устанак букнуо, туда су већином католици Срби. Ови се већ примирили беху, али Срби

што у тим крајевима останаху усташе и јамачно ће и католици за њима, 300 усташа из околине Љубушке опколели место Клобук. Други се спремају, да ударе на Љубушку. Устанак се тако разграно и у Херцеговини и у Босни као никад досад. Конзули нису ништа израдили Херцеговци неће да полагају оружја. Најважнија је новина од свију да је по кнежевој наредби 18. о. м. прешла скупштина у Београд. Даље је важно то да је војска редовна измаширала у Алексинац. При поласку ове војске које има 5000 држано је бленије на коме је и кнез био и митрополит служио. Сва војска у Србији стоји као запета пушка. Турци ишту од Србије, да неда, да добровољци прелазе у Босну, а Србија иште од Турске, да уклони своју војску са границе. Велики везир хоће да огласи Србији рат и други министри пристају уз њега. Конзули нису сложни шта да се на то чини. Држи се за јамачно да ће Турци унети у Србију.

— Црна Гора држи да је скупштина у Србији за то да се рат отпочне. Она помаже увелико усташе и неда им пасти. Озбиљни су дани дошли.

— 15 био је бој између усташа и Турака код Северовца више манастира Моштанице у планини Козари. Како је испао бој још се незна. Јамачно је у битци била војска, која је из Костајнице влаком дошла. Усташке се чете и у том крају умножавају, али је оскудица у оружју, оделу и вештима вођама од зната.

17. о. м. био је ноћу крвав бој код Комненца и код Бачина близи Дубице. У Комненцу победе усташа и оду у Настирова а за собом оставе пуна кола мртвих Турака. Код Бачина среташе Турци силан свет, који се селио преко у Аустрију, а пратише га 6 усташа. Ту погибе неколико Турака, од усташа 2 мртва један ухваћен, много жена и деце посечно. Стање је с тога све узрујаније и крвавије.